

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Zlatá měna
Zuzana Kylarová

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana Kylarová**
Osobní číslo: **E14685**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Veřejná ekonomika**
Název tématu: **Zlatá měna**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je na základě popisu vybraných měn v historii krytých zlatem, jejich konkrétního vývoje a dnešních měnových podmínek nastínit význam zlata v současné měnové politice centrálních bank.

Osnova:

- Úloha zlata v historii.
- Zlatá měna, popis významných zlatých měn v historii, role centrálních bank.
- Bretton-Woodský systém.
- Současné pojetí měnového systému.
- Možný návrat ke zlaté měně.

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ECKERT, D. Světová válka měn: euro, zlato, nebo juan - která z měn se stane nástupcem dolaru? Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4099- 7
HAYEK, F. A. Soukromé peníze: potřebujeme centrální banku? Praha: Liberální institut, 1999. ISBN 80-902- 7011-5
JÍLEK, J. Peníze a měnová politika. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247- 0769-1
POLOUČEK, S.. Peníze, banky, finanční trhy. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80- 7400-152- 9
REVENDA, Z. Peníze a zlato. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013. ISBN 978-80-7261-260- 4

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Jan Černohorský, Ph.D.
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: 4. září 2016

Termín odevzdání bakalářské práce: 28. dubna 2017

doc. Ing. Romana Provažníková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 4. září 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012. bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 11. 7. 2017

Zuzana Kylarová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu Ing. Janu Černohorskému, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce je zaměřena na vznik peněz a úlohu zlata v měnové historii. Je v ní popsána klasická zlatá měna, jako je standard zlaté mince, zlatého slitku, zlaté rezervy, zlaté devizy, zlatého dolarového standardu a nařízeného standardu. Dále je tato práce zaměřena na popis vybraných zlatých měn v historii, jsou zde nastíněny problémy zlaté měny, role centrálních bank. Popsány jsou i hospodářské krize od první světové války až po druhou světovou válku včetně jejich vlivu na zlatou měnu. Tato práce se zabývá i současným měnovým systémem a jeho problémy a závěrem práce je uvedeno, zda se zlatá měna tak, jak ji známe z minulosti, může vrátit či nikoliv.

KLÍČOVÁ SLOVA

Zlatá měna (zlatý standard), zlato, mince, emise peněz, inflace, deflace

TITLE

Gold currency

ANNOTATION

This bachelor thesis focuses on the creation of money and the role of gold in monetary history. It describes a classic golden currency, such as a gold coin, golden gold, golden gold, golden dollar standard and standard. In addition, this work is focused on the description of selected golden currencies in history, there are outlined the problems of the golden currency, the role of central banks. The economic crisis from the First World War to the Second World War, including their influence on the golden currency, is also described. This thesis deals with the current monetary system and its problems and the conclusion of the thesis is whether the golden currency, as we know it from the past, can return or not.

KEYWORDS

Gold currency (gold standard), gold, coins, money, inflation, deflation

Obsah

Úvod.....	9
1 Počátek zlaté měny, vznik peněz, úloha zlata	10
1.1 Směnný obchod a prostředky směny	10
1.2 Platidla – zlato a stříbro	12
1.3 První státní peníze a mincovny	13
2 Klasická zlatá měna.....	14
2.1 Popis významných zlatých měn v historii	15
2.2 Významné zlaté měny v historii	17
2.3 Zlatá měna a její problémy	18
2.4 Role centrálních bank	20
2.5 Konec zlaté měny	22
3 Hospodářské krize a vliv na zlatou měnu.....	24
3.1 První světová válka.....	25
3.2 Bankovní krize.....	25
3.3 New Deal	28
3.4 Druhá světová válka	29
4 Bretton-woodský systém	30
4.1 Nový peněžní systém.....	30
4.1.1 Keynesův plán	31
4.1.2 Whiteův plán	31
4.2 Výsledky systému.....	32
4.2.1 Mezinárodní měnový fond	33
4.2.2 Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj.....	34
4.2.3 Všeobecná dohoda o clech a obchodu.....	35
4.3 Problémy nového systému.....	36
4.4 Současné pojetí měnového systému	37
5 Návrat zlaté měny.....	39
5.1 Je možný návrat zlaté měny.....	39
5.2 Výhody a nevýhody zlaté měny	40
5.3 Význam zlata v současné měnové politice centrálních bank	42
Závěr.....	45
Použité zdroje.....	48

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ECU	Evropská měnová jednotka (European Currency Unit)
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (International Bank for Reconstruction and Development)
IMF	Mezinárodní měnový fond (International Monetary Fund)
OSN	Organizace spojených národů (United Nations Organization)
SDR	Nadnárodní měna (Special Drawing Rights – Zvláštní práva čerpání)
SSSR	Sovětský svaz socialistických republik
USA	Spojené státy americké (United States of America)

Úvod

Zlatý standard (zlatá měna) je dodnes velmi diskutované téma. Řada lidí si myslí, že se jedná o přežitek z dob minulých, ale jiní usuzují, že zlato a zlatý standard jsou jediným možným způsobem, jak krýt měnu a předcházet tak krizím a bránit inflaci.

V zahraničním i českém tisku byly publikovány články, které se věnovaly možnostem uplatnění zlata v peněžních funkcích. V některých případech se uvádělo, že návrat zlata je reálný, a dokonce je jeho návrat požadován, a to z důvodu limitování peněz nebo umožnění jejich emise libovolným subjektům. Historie je plna příkladů, kdy přežilé teorie chce někdo vrátit do centra pozornosti, a to znamená nesmrtelnost těchto teorií.

Zlatý standard je téma stále živé a aktuální, a i když se v současné době nepoužívá, má stále své zastánce. Tito zastánci požadují obnovení zlatého standardu a tvrdí, že zlato a zlatý standard zabraňuje inflaci, protože neumožňuje dávat do oběhu neomezené množství peněz, a to vytváří pevný teoretický základ pro měnový systém.

Cílem práce je na základě popisu vybraných měn v historii krytých zlatem, jejich konkrétního vývoje a dnešních měnových podmínek nastínit význam zlata v současné měnové politice centrálních bank.

Ke splnění hlavního cíle je potřeba splnit postupně následující dílčí cíle:

- Popsat vznik prvních peněz ze zlata a jednotlivé kroky, které se musely uskutečnit, aby zlatá měna mohla fungovat.
- Charakterizovat klasickou zlatou měnu a významné zlaté měny v historii, včetně role centrálních bank.
- Popsat Bretton-woodský systém, který vzešel z hospodářské krize států.
- Objasnit současné pojetí měnového systému, včetně fungování a cílů celosvětových měnových institucí.
- Vysvětlit, zda je možný návrat zlaté měny a uvést výhody a nevýhody tohoto měnového systému.

1 Počátek zlaté měny, vznik peněz, úloha zlata

Co je to zlatá měna? Podle Revendy jde o peněžní systém spojený – především, nikoli pouze – s plnohodnotnými či neplnohodnotnými mincemi ze zlata.¹ Zlatá měna (zlatý standard) je základní pravidlo v měnovém systému, kde standardním ekonomickým měřítkem je zlato. Měna, která je používána jako jednotka zúčtování, je odvozována od ceny zlata, která se v ideálním případě nemění. Při používání zlatého standardu je měna tvořena buď mincemi raženými z přesně definovaného množství zlata, nebo takovými bankovkami, u kterých se emitent zaručuje splatit jejich hodnotu zlatem. Zlatý standard je chápán jako princip krytí vydávané měny – nemá přímou souvislost s tím, kdo je vydavatelem této měny (stát, soukromý subjekt atd.).

Zlatý standard může být buď interní, při kterém tuzemští držitelé bankovek mohou požadovat splacení ve zlatě, nebo mezinárodní, kdy o tuto výměnu může žádat omezený počet subjektů např. centrální banky. Měny, které jsou kryté fixním množstvím zlata, mají mezi sebou pevný směnný kurz. Cílem zlatého standardu je předcházet inflačnímu zvyšování peněz v oběhu. Užívány byly obě formy zlatého standardu, jak interní, tak mezinárodní. Měny zlatého standardu byly často používány jako peněžní jednotky, vůči které byly porovnávány méně stabilní měny.

Důvěryhodnost peněz je spojena s formou peněz. Za historicky první bývají považovány peníze v podobě mincí z drahých kovů – zlata a stříbra. U těchto peněz je důvěryhodnost spojena v zásadě s drahým kovem v dané minci. Přijímací subjekt věří (nebo si ověřuje), že v minci je příslušné množství zlata či stříbra. Tyto peníze tedy mají relativně vysokou vnitřní hodnotu (intrinsic value) danou hodnotou kovů v minci.²

1.1 Směnný obchod a prostředky směny

Směnný obchod (nebo také barterový obchod, barter) je označován za starodávny počátek obchodu. Jedná se o přímou výměnu produktů, zboží či služeb bez použití peněz jako prostředku směny.

¹ REVENDA, Zbyněk. *Peníze a zlato*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, str. 89

² REVENDA, Zbyněk. *Peníze a zlato*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, str. 18

Problém této směny je v tom, že oba subjekty musí mít zboží, které požaduje druhá strana. Vystává zde problém nabídky a poptávky, což je způsobeno problémem nedělitelnosti a problematické shody potřeb. Další obtížnou věcí byla rovnost obchodu, tedy: „Má můj hrnc stejnou, nebo větší, či menší hodnotu než to maso, co mi nabízíš?“ Rothbard vyvrací dlouho uznávanou tezi o rovnosti, tedy to, že lidé považovali své zboží za stejně hodnotné, protože podle něj je směnný obchod založen právě na nerovnosti.³ V praxi to znamená, že obchodníci si svého zboží cení více či méně než jejich obchodní partner, a proto jej chtějí vyměnit.

Před vynálezem peněz jako univerzálního prostředku směny bylo barterové obchodování jedinou možností, jak uskutečnit obchod. Je možné, že se jedná o první způsob obchodování. Barterové obchodování však nelze považovat za pouze historický jev. Je užíván i v současnosti mezi obchodními společnostmi či státy v případech, kdy by výměna za peníze nepřiměřeně zvyšovala náklady účastníků obchodu.

Lidé směňují již od nepaměti, neboť směna zvyšuje jejich bohatství. Ovšem se směnou jsou spojené i určité problémy, které zvyšují náklady na její provádění a snižují užitek lidí z ní. Vývoj směny se tedy ubíral směrem k řešení těchto problémů a snížení nákladů, což vyústilo ve vznik jediného prostředku směny, peněz. Tedy prostředek, který je uznáván jako platidlo a s jeho směnou nejsou spojena žádná rizika. Funkci tohoto prostředku zprvu plnily komodity jako je sůl, dobytek, kožešiny nebo plátno. Pro svou trvanlivost, tvárnost a dělitelnost si ovšem časem získávají výhradní postavení prostředku směny kovy. Nejvýznamnější pozici si mezi nimi utvořily zlato a stříbro. Zprvu se platilo malými odváženými kousky. Postupem času na nich vzniká určité označení, které vyjadřuje místo a čas vzniku. Pokud jsou tyto kousky kovu všeobecně uznávány a při směně již nejsou váženy, vznikají první peníze.

Vývoj každé společnosti si časem vynucuje existenci peněz, jinak by daná společnost ekonomicky zaostávala.⁴ Peníze řadíme mezi nejvýznamnější vynálezy v historii lidstva, které usnadňují, zpřehledňují a zlevňují směnu zboží.

³ ROTHBARD, Murray Newton. *Peníze v rukou státu: jak vláda zničila naše peníze*. Praha: Liberální institut, c2001, str. 28

⁴ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011, str. 32

1.2 Platidla – zlato a stříbro

Peníze byly, jsou a budou. Existují téměř v každé lidské společnosti a jsou s ní spjaty již několik tisíc let. Dokud nebyly používány první peníze a neexistoval peněžní systém, fungovaly jako prostředek směny jednotlivé věci, které si lidé ve společnosti mohli navzájem přímo či nepřímo směňovat buď za věci jiné, nebo za jednotlivé služby, které vyjadřovaly k požadovanému zboží či službě určitou protihodnotu. Postupem času docházelo k požadavku, aby se stanovilo něco, za co bude možné směňovat různé zboží, služby, a co bude představovat stejnou hodnotu, tedy peníze, kterými by se dalo platit.

Postupně byl systém přímé a nepřímé směny nahrazován novými statky, a to zejména drahými kovy – zlatem a stříbrem. Zlato a stříbro představovaly zejména trvanlivost, dělitelnost a tvárnost. Z těchto vzácných kovů začaly být postupně raženy první zlaté a stříbrné mince. Drahé kovy (stříbro a zlato) se staly v pravém slova smyslu prvními skutečně rozšířenými a všeobecně uznávanými penězi. Nesnadná dostupnost, značně omezená nabídka a vysoké náklady na jejich získávání (těžbu, rýžování) ukazují na další důležitou vlastnost drahých kovů, a to dlouhodobou vzácnost.⁵ Ta umožňovala lidem věřit ve stálou hodnotu zlata a stříbra, a proto byly ochotně přijímány. Poměrováním hodnoty drahých kovů s hodnotou ostatních obchodovaných statků vznikly směnné poměry, které se staly základem pro vytváření cen v budoucnosti.

Orientace na zlato a stříbro přeměnila tyto kovy na vrcholná měřítka bohatství a peněz. Pro své vlastnosti byly panovníky zemí přivlastňovány, stejně jako výsadní právo k ražení mincí a určování obsahu drahého kovu v nich.⁶ Mince, které byly tvořeny z drahých kovů (zejména zlato a stříbro), se prvně razily zhruba před 2500 lety. Zlaté a stříbrné mince tak byly označovány za plnohodnotné peníze a staly se součástí peněžního oběhu po mnoha staletí.

Podle obsahu drahého kovu v minci rozeznáváme v mincovnictví emisi plnohodnotných mincí a emisi neplnohodnotných mincí. Podle Černožského a Teplého pojem mincovnictví znamená emisi mincí, tj. ražbu mincí z měnového kovu (především ze zlata a stříbra) a jejich převod zpět do pokladu (slití mincí do cihel, prutů apod.).⁷ Plnil-li funkci peněz pouze jeden kov, je toto období označováno jako monometalismus, pokud plnily tuto funkci oba kovy

⁵ ŠVARCOVÁ, Jena. *Ekonomie: stručný přehled: teorie a praxe aktuálně a v souvislostech*. Zlín: CEED, 2001, str. 21

⁶ SOJKA, Milan a Bronislav KONEČNÝ. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2006, str. 69

⁷ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011, str. 32

najednou, jedná se o bimetalismus. U bimetalismu byl zákonem stanoven směnný poměr mezi zlatem a stříbrem.

1.3 První státní peníze a mincovny

Právo razit mince tzv. iura regalia měl již od dávných dob panovník.⁸ I v naší zemi měl panovník právo razit mince. Těžaři odváděli zlato a stříbro do mincovny, kde se razily mince. Panovník vlastnil většinu území země a mohl tak regulovat množství peněz, které vybíral formou daní, dávek a pokut. Měl rozhodovací právo o tom, kolik mincí bude v oběhu a kolik se uchová do pokladu.

Panovník měl na výrobu peněz vliv tím, že mu patřila významná naleziště kovu, potřebného k výrobě mincí. Měl právo vydávat mincovní řády, reformy a různá jiná nařízení, která rozhodovala o tom, kolik se dané měny bude razit. Panovník měl výlučné právo na těžbu stříbra a na řízení oběhu peněz v zemi. Panovník někdy úmyslně znehodnocoval mince z drahých kovů a měl tak pohodlný zdroj příjmu do své pokladny.

⁸ VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: průvodce dějinami peněz v českých zemích*. 2., rozš. vyd. Praha: Havran, 2004, str. 250

2 Klasická zlatá měna

Vznik zlaté měny byl dlouhodobý a postupný proces. Centrální banky a měny v dnešní formě neexistovaly, a i když existovaly standardizované mince, ve většině zemí prakticky nebylo zákonné platidlo. Bimetalický systém, který fungoval na určitém poměru zlata a stříbra byl dlouhodobě neudržitelný. Důvodem byl měnící se poměr zlata a stříbra a také to, že ne každá země měla dostatek zlata.

V domácnostech běžných lidí a v obchodech se vyskytovaly převážně stříbrné mince v kombinaci s měďáky. Vše se změnilo v roce 1717 ve Velké Británii, kde se chybou výpočtu a stanovením špatného kurzu značně podhodnotila stříbrná mince. Stříbrné mince tak postupně začaly mizet z oběhu a bimetalový standard se začal měnit v mono-metalický, který se do světa rozšířil během průmyslové revoluce.

Další úpravy zavedl ekonom David Hume, který upravil dosavadní pravidla zlatého standardu a charakterizoval jeho základní rysy jako:⁹

- volný oběh zlatých mincí, které jsou zpočátku základní formou peněz, avšak později jsou stále doplňovány penězi neplnohodnotnými, mincemi z jiných kovů, bankovkami a státovkami;
- volná výměna papírových peněz za zlaté mince podle nominální hodnoty, která je určena zákonem;
- právo ražby plnohodnotných zlatých mincí se zákonně stanoveným zlatým obsahem pro stát i soukromníky;
- svobodný pohyb zlata ze státu do státu formou mincí a slitků.

Systém byl založen na svobodné ražbě peněz s minimálními zásahy státu. Stát dohlížel na pravost mincí a určoval poměr zlata k ostatním kovům při ražbě. Tyto principy položily základy pro období klasického zlatého standardu.

Klasický zlatý standard je nejznámější v období 1871 až 1914. Hodnota jednotlivých měn byla pevně spojitá se zlatem a toto spojení znemožňovalo vydávání novým ničím nekrytých peněz.

⁹ STRUŽ, Jan a Bohumil STUDÝNKA. *Zlato: od magie až po finanční spekulace*. Praha: Mladá fronta, 1985, str. 142

2.1 Popis významných zlatých měn v historii

Zlato a stříbro jako směnný prvek měnové soustavy mají na různých místech a v různém čase jinou tržní hodnotu. Bimetalistický systém mohl fungovat, pokud by byl poměr mezi cenou zlata a stříbra pevný a ukotvený. Když se tento poměr měnil, měnil se i poměr mezi hodnotovým vyjádřením ceny zboží ve zlatě a stříbře. Poměr kovů byl pevně stanoven zákonem, ale jejich tržní hodnota byla ovlivňována nabídkou a poptávkou. V zemi, kde bimetalický systém fungoval, podhodnocený měnový kov vytlačoval kov nadhodnocený. Nakonec tak v oběhu zůstal pouze jeden kov. Hodnotnější kov se začal vyvážet do zemí, kde jej bylo možné prodat za vyšší cenu nebo byl ponechán jako uchovatel hodnoty ve formě pokladu.

Greshama řekl, že špatné peníze vytlačují peníze dobré. Greshamův zákon říká, že lidé k zaplacení raději použijí měnu, která se těší menší důvěře a měnu důvěryhodnější uchovávají pro pozdější použití.¹⁰ Je lepší držet měnu tvrdou než nestabilní měnu, u které se kurz a s ní kupní síla mění třeba i ze dne na den.

S rostoucím objemem výroby a směny se řada zemí potýká s nedostatkem zlata. Zlato je pevné, kujné, snadno dělitelné, málo se opotřebovává, ale má omezenou dostupnost a představuje vysoké náklady na jeho získávání.

Tento nedostatek byl hlavní příčinou demonetizace zlata. Podle Černoorského a Teplého demonetizace zlata znamená takový proces, při kterém je zlato nahrazováno jinými substituty, a to zejména neplnohodnotnými mincemi, státovkami, bankovkami, bezhotovostními penězi.¹¹ Proces demonetizace prošel níže uvedenými standardy a každý následující standard představuje nižší využívání zlata v peněžních operacích. Jedná se o:

¹⁰ SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, str. 13

¹¹ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011, str. 39

❖ **Standard zlaté mince**

Tento standard nese označení čistého zlatého standardu, který využívá plnohodnotné či neplnohodnotné mince ze zlata. Standard zlaté mince mohl mít více variant, a to:¹²

- První variantu: Oběh plnohodnotných mincí s vyššími nominálními hodnotami, přičemž v oběhu byly také drobné neplnohodnotné mince či dokonce mince z běžných kovů směnitelné podle nominálních hodnot. Subjekty mohly při platbách neplnohodnotnými mincemi nebo mincemi z běžných kovů požadovat úhradu ve větším množství, než kolik by odpovídalo plnohodnotným mincím.
- Druhou variantu: Souběžný oběh zlatých mincí a klasických bankovek či bankovek emitovaných centrální bankou s povinným plným, stoprocentním krytím zlatem a téměř neomezenou směnitelností. V oběhu mohly být také státočky.

❖ **Standard zlatého slitku**

Tento systém byl zaveden po první světové válce a souvisí s postupným znehodnocováním mincí a vydáváním bankovek krytých zlatem. Smyslem tohoto standardu bylo, že bankéři vyměňovali bankovky za zlaté slitky (cihly, pruty apod.). Čím vyšší byla hmotnost slitku, tím nižší byla možnost výměny bankovek za zlato. Nastala nižší dostupnost se zlatem a nižší využití zlata v peněžním oběhu. Tento systém přispíval k tomu, že v ekonomice nedocházelo k výraznějším inflačním tlakům.

❖ **Standard zlaté rezervy**

Tento standard je spojen s fiduciární emisí, kdy byly emitovány nekryté bankovky. Zvýšená poptávka po penězích vyžadovala úpravu způsobu krytí peněz. Ustanovil se spodní limit krytí zlatem k počtu emitovaných bankovek, ale byly i jiné možnosti, jak zvýšit velikost emise peněz. Šlo o nákup zlata, snížení relativní výše zlatých rezerv, snížení krytí zlatem. Tato emise byla stále limitována částečným krytím zlatem, ale už ne v takové míře. Důsledkem byla nadměrná emise peněz a s tím související inflace.

¹² REVENDA, Zbyněk. *Peníze a zlato*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, str. 89

❖ **Standard zlaté devizy**

Standard zlaté devizy byl jedinou formou zlatého standardu, která mohla fungovat i v případě, že zlato bylo ve světovém měřítku rozděleno nerovnoměrně a jeho zásoba byla koncentrována na několika málo místech.¹³ Tento standard je spjat s penězi, které jsou emitovány výhradně centrální bankou. Právo emise bankovek bylo dáno pouze centrální bance. Za zlato byly směnitelné už pouze bankovky jen některých centrálních bank. Zlato šlo získat pouze prostřednictvím takové měny, která dosud udržovala systém zlatého slitku. Důležitou roli má význam kontrola emise peněz jako funkce měnové politiky.

❖ **Zlatý dolarový standard**

Od roku 1934 byl v rámci tohoto standardu za zlato směnitelný pouze dolar. Americký dolar se stabilizoval jako nejdůležitější měna ve světovém obchodě. Stanovil se pevný poměr hodnoty zlata a dolaru. Pouze centrální banky mohly směňovat dolar za zlato, a to jen u americké centrální banky. Ostatní země upevnily své měny na americký dolar a vznikl tak systém pevných měnových kurzů.

❖ **Nařízený standard**

Tento systém funguje v současnosti. Peníze už nemají žádnou vnitřní hodnotu a neexistuje žádný limit na emisi nekrytých peněz. Dnešní peníze nejsou vázány na žádný drahý kov, ale jsou kryty aktivy obchodních bank a aktivy centrální banky.

2.2 Významné zlaté měny v historii

Americký dolar se stal ve zlatém standardu nejvýznamnější mezinárodně používanou měnou. Zrušením směnitelnosti amerických dolarů za zlato lze označit jako konec dlouhé historie zlata v peněžních funkcích a považuje se za dovršení procesu demonetizace zlata. Zlato bylo nahrazováno papírovými penězi, které se postupně plně oddělily od svých zlatých obsahů.

¹³ POLOUČEK, Stanislav. *Peníze, banky a finanční trhy: distanční studijní opora*. V Karvině: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karvině, 2004, str. 346

O současném peněžním standardu se hovoří jako o nařízeném standardu, který je spojen s penězi jako zákonným platidlem. V každé zemi může peněžní funkci plnit národní měna či společná měna v případě členství v měnové unii.

Žádná z měn v současné době není vázána na žádný kov ani žádná jiná aktiva. Všechny měny jsou s vynuceným oběhem a jsou kryty důvěrou v zemi, která je vydává. Mezi světové měny patří:

- Americký dolar – Oficiální měna Spojených států amerických i některých dalších zemí. Jedná se o nejpoužívanější měnu v mezinárodních transakcích, v mnoha státech je používána jako bankovní rezerva. Jméno je odvozeno od slova tolar, které označovalo měnu raženou z Jáchymovského stříbra.
- Britská libra – Oficiální měna Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku. Je to čtvrtá nejpoužívanější měna v mezinárodních transakcích a třetí nejčastěji využívaná rezervní měna. Libra patří k nejstarší měně na světě. Její původ sahá až do období anglosaských králů v 8. století.
- Euro – Oficiální měna velké části evropských zemí (Eurozóny). Euro je druhou nejpoužívanější měnou v mezinárodních transakcích a jednou z nejdůležitějších rezervních měn. Ze všech významných měn je euro nejmladší. Pro bezhotovostní platební styk bylo uvedeno v roce 1999, v hotovostní podobě pak v roce 2002. Euro nahradilo evropskou měnovou jednotku ECU, ke které byly vázány měny evropských zemí. Jako jediná ze světových měn za sebou nemá historii zlatého standardu a je již od počátku měnou s vynuceným oběhem.
- Japonský jen – Oficiální měna Japonska. Jedná se o široce používanou bankovní rezervu společně s dolarem a eurem.
- Čínský jüan – Oficiální měna v Čínské lidové republice. Jüan byl mezi 5 světových měn přidán po spekulacích o tom, zda Čína a její měna splňuje kritéria Mezinárodního měnového fondu. Mnozí ekonomové Číně odpírají status tržní ekonomiky.

2.3 Zlatá měna a její problémy

Zlato v podobě mincí bylo s lidstvem asi 2600 let, papírové peníze 1000 let (v Číně). Zlatý standard má podobu určité kombinace standardu zlaté mince a směnitelnosti papírových peněz

za zlato.¹⁴ Množství papírových peněz tedy nemuselo být 100% kryto zlatem. V některých zemích mohlo jít o standard zlatého slitku, zlaté rezervy, zlaté devizy, někdy i stříbrných mincí s nižší nominální hodnotou.

Velké problémy nastávaly při odlivu zlata z ekonomiky, které byly způsobeny růstem tržních cen zlata vzhledem ke stříbru. Ke snižování zlatých rezerv vedly rostoucí schodky ve státních rozpočtech, které byly kryté limitovanými emisemi papírových peněz a nad limit zlatem. Krachujícím bankám nemohla být poskytnuta pomoc, např. centrální bankou a výdejem nekrytých peněz, protože zlatý standard toto neumožňoval.

Zlatý standard byla doba plného krytí veškerých peněz zlatem. Měnové kursy byly velmi stabilní, a to díky rovnosti nominální a kovové hodnoty peněz. Tento systém byl odolný proti inflaci, protože nebylo možné nadměrně zvyšovat množství peněz v oběhu, avšak ukázal se jako nevhodný v době působení války a hospodářské krize.

Po Bretton-woodské konferenci se dolar označil jako kotevní měna a pouze dolar byl směnitelný za zlato. Prostřednictvím dolaru byly ostatní měny vázány na zlato. Po obnově směnitelnosti ostatních významných evropských měn se systém zlatého standardu dostával do problémů. Ztrátou důvěry v hlavní kotevní měnu byl celý systém destabilizován. Zrušení vazby dolaru na zlato ztratily centrální banky důležitý ochranný prvek proti inflaci a došlo tak k definitivnímu zániku principu zlatého standardu.

Jamajský systém představoval odpoutání měn od zlata a zavedení plovoucích kursů hlavních měn.¹⁵ Tímto krokem byla odstraněna asymetrie mezi dolarem a ostatními měnami a byla nastolena autonomie národních měnových politik. Tyto plovoucí kursy umožňovaly lepší dosažení vnitřní a vnější rovnováhy.

Zlatý standard nebyl z ekonomického hlediska vůbec stabilní. Bankovní krize byly na denním pořádku a tyto krize přinesly nepředstavitelnou nezaměstnanost. Na nestabilitě taky přispěl fakt, že cena zlata kolísala a zlato byl nedostatek, aby pokryl celé zlaté krytí dolaru. Cena zlata není stabilní a zlato přináší minimální zhodnocení po zohlednění inflace.

¹⁴ REVENDA, Zbyněk. *Peníze a zlato*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013, str. 101

¹⁵ MULAČOVÁ, Věra a Petr MULAČ. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013, str. 459

Při zlatém standardu docházelo k pokusu znehodnotit měnu. Jestliže vláda slíbí směnu zlata v kurzu 1 000 dolarů za unci a přijde recese, může vláda říci, že kurz se teď nachází 1 100 dolarů za unci. Podobná devalvace je efektivním způsobem, jak vyvolat vyšší inflaci. Může se ale stát, že lidé budou tuto devalvaci očekávat a budou se snažit dopředu přeměnit své dolary za zlato a vyvolají krizi tím, že vládě dojde její zásoba zlata.

Zahraničnímu obchodu se dařilo, ale to bylo z toho důvodu, že došlo k růstu produktivity práce a došlo k odbourání obchodních bariér u zahraničního obchodu. Stále častěji se objevoval fakt, že obchod nebylo z čeho financovat, respektive se financoval z peněz, které nebyly kryté zlatem. I kvůli tomuto důvodu nebyl zlatý standard dlouhodobě udržitelný, a nakonec se zrušil. V současné době neexistuje jediná země se zlatým standardem.

2.4 Role centrálních bank

Centrální banky jsou ve srovnání s ostatními bankovními domy relativně mladé instituce. První centrální banka vznikla v 17. století, převážná většina až ve 20. století. V roce 1900 existovalo 18 centrálních bank, v roce 1950 fungovalo 55 centrálních bank a v roce 2000 již 173 bank.¹⁶ Vznik a rozvoj centrálních bank je důležitou historickou událostí ve vývoji bankovníctví. S jejich vznikem začala nová éra bankovního systému. Stále ale existují země, které centrální banku nemají.

Hlavními úkoly těch nejstarších centrálních bank bylo úvěrování státních financí a vedení účtů pro vládu, resp. panovníka, v širším pojetí efektivní systém platebního styku.¹⁷ Zájem o zakládání centrálních bank jako specifických bankovních institucí podněcovaly situace typu války s ničivými dopady na ekonomiku, rozhazovačnost panovníka a vlád a nedostatečný zdroj peněz z drahých kovů.

¹⁶ JÍLEK, Josef. *Peníze a měnová politika*. Praha: Grada, 2004. Finance (Grada), str. 23

¹⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011, str. 27

Centrální banka (jinak také emisní banka, cedulová banka) je specifická banka ve státě, kterou lze charakterizovat pomocí tří definičních znaků. Centrální banka je taková banka, která:¹⁸

- má emisní monopol,
- provádí měnovou politiku,
- reguluje bankovní systém.

Ve vyspělých zemích plní centrální banky stejné funkce. Zabezpečují základní operace s hotovostními penězi, provádějí měnovou politiku, operují s devizovými prostředky, regulují a dohlížejí na bankovní systém a vystupují jako banky bank a státu.

Jedna z prvních centrálních bank Bank of England, která byla založena roku 1694, a řada dalších centrálních bank neprováděly měnovou politiku a fungovaly spíše jako vládní trezory. V oběhu byly bankovky a státopvky. Bankovní domy vydávaly bankovky na základě povolení a státopvky vydával stát, a to pouze v krizových situacích. Státopvky nebyly veřejností dobře přijímány, protože papír neměl hodnotu drahého kovu a nebyla zde důvěra v krytí státem.

V roce 1913 odstartovala reforma finanční institucí v USA. Hlavním cílem bylo zamezení opakujícím krizím a převést kontrolu nad penězi vládě. Nastala silná propagace peněz a přesvědčování lidí, že se nejedná o další státopvky. Mince drahých kovů byly označovány za přežitky a za zbytečnost. Lidé byli přesvědčováni, že centrální banky jsou nutné, absolutně bezpečné a nemohou nikdy zkrachovat.

Banky nyní mohly půjčovat více peněz, než kolik měly zlatých zásob, protože tyto peníze byly kryty rezervou u centrální banky. Doposud mohly banky půjčit pouze to, co měly v trezorech. Toto omezení nyní padlo a banky půjčovaly peníze, což mělo za následek zvýšení inflačního rizika. Centrální banka převzala kontrolu nad zlatem a penězi a rozměnit zlato za peníze nebylo už tak snadné.

Vlády začaly mít dostatečnou kontrolu nad bankami, tiskem peněz a penězi. V případě potřeby si mohly natisknout tolik peněz, kolik potřebovaly. Vláda tak mohla prosazovat inflační či deflační politiku. Tento postup kritizoval Hayek, který tvrdil, že základní vada tržního systému, která mu byla často a oprávněně vytýkána – to je náchylnost k opakovaným obdobím deprese

¹⁸ ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011, str. 70

a nezaměstnanosti – je důsledek stálého vládního monopolu na vydávání peněz.¹⁹ Hayek byl zastáncem volného trhu a svobodného bankovníctví. V době, kdy se tato změna zaváděla, převládala hypotéza, že natiskne jen tolik peněz, kolik bude opravdu nezbytně nutné. První světová válka však všechno změnila.

2.5 Konec zlaté měny

Až do začátku první světové války byl zlatý standard vyzdvihován jak zářný příklad fungování. Ekonomika a banky prosperovaly, a to díky systému svobodného bankovníctví. Byla vyzdvihována samoregulační schopnost, díky které se dařilo opakující krize řešit rychle a efektivně. Tato samoregulace měla očistující proces, který zbavil ekonomiku od neživotoschopných podniků a bank.

Očistným mechanismem byl systém krytí zlata. Neexistovaly bezhotovostní peníze a banky mohly vydávat pouze tolik bankovek a mincí, kolik měly zlatých rezerv. Pokud banky např. špatně investovaly, musely zvednout úrokové sazby, a to vedlo ke zpomalení ekonomiky a mohlo to vyústit až v krizi.

Právě díky opakujícím se krizím byla snaha o zavedení nového systému, který by těmto krizím zamezil. Na zlatý standard se začalo nahlížet jako pozůstatek minulosti. Problém byl ale v tom, že státy stále trvaly na krytí zlatem a nebylo možné tisknout tolik peněz, kolik bylo potřeba a z tohoto důvodu nemohl systém úspěšně fungovat. Do toho přišla první světová válka.

Kvůli vysokým nákladům na první světovou válku přestala většina zemí vázat své měny na zlato a začala vydávat nekryté peníze. Po skončení války se začal objevovat nový druh zlatého standardu, a to zlatý slitek. V oběhu nebyly zlaté mince, ale peníze byly z části kryté zlatem, byly vyměnitelné, ale pouze ve velkých objemech. Objevovaly se také zlaté devizy, kdy měny byly vyměnitelné za dolar nebo libru, které pak byly vyměnitelné za zlato. Díky inflaci a růstu ceny zlata nebyla možná původní úplná směnitelnost.

Krize v roce 1933 představovala poslední ránu pro zlatou měnu. Ekonomické konflikty a nerovnováha vedly k nutné devalvaci měny a ustoupení od zlatého standardu u většiny zemí. Lidé museli odevzdat všechno zlato pod pohružkou pokuty nebo vězení. Snaha o udržení

¹⁹ HAYEK, Friedrich August von. *Soukromé peníze: potřebujeme centrální banku?*. Praha: Liberální institut, 1999, str. 23

zlatého standardu bylo vytvoření zlatého bloku (Francie, Belgie, Holandsko, Švýcarsko, Itálie), který však zanikl v roce 1936. Jakoukoli možnost o obnovení zlatého standardu definitivně pohřbila druhá světová válka.

3 Hospodářské krize a vliv na zlatou měnu

Rozhodující místo ve vývoji peněz zaujaly kovy, a to pro svoji trvanlivost, tvárnost, dělitelnost, všeobecnou prospěšnost, uchovatelnost, neměnnost a snadnou přepravu. Dokázaly reprezentovat i v malém objemu velkou hodnotu.²⁰ Mince byly opatřeny značkou, vyraženým obrazem nebo rozlišovacím znaménkem vlastníka.

Drahé kovy (stříbro a zlato) se staly v pravém slova smyslu prvními skutečně rozšířenými a všeobecně uznávanými penězi. Nesnadná dostupnost, značně omezená nabídka a vysoké náklady na jejich získávání (těžbu, rýžování) ukazují na další důležitou vlastnost drahých kovů, a to dlouhodobou vzácnost.²¹ Lidé věřili ve stálou hodnotu zlata a stříbra, a proto byly mince z těchto drahých kovů ochotně přijímány. Poměrováním hodnoty drahých kovů s hodnotou ostatních obchodovaných statků vznikly směnné poměry, které se staly základem pro vytváření cen v budoucnosti.

Veškeré peníze byly kryty zlatem. Banky nemohly vydat více bankovek, než kolik odkoupily mincí, drahých kovů či směnek. Bankovky tak byly plně kryty těmito odkoupenými drahými kovy nebo smenkami. Kryté bankovky vylučovaly možnost dlouhodobější nerovnováhy a do oběhu se prakticky nemohly dostat nekryté bankovky. Pokud banky nerozváženě investovaly nebo došlo při velkém odlivu peněz do zahraničí v podobě investic, banky byly nuceny zvednout své úrokové sazby. V takovýto okamžik se ekonomika zpomalila a na základě okolností to mohlo vést až ke krizi. Schopnost půjčovat peníze se bankám časem opět obnovila, protože půjčky už byly splaceny.

S vývojem peněžnictví došlo k nedostatku zásob zlata a ostatních kovů a bankovky přestaly být kryty těmito prostředky. Krytí bankovek zlatem neznamenal, že u centrální banky byla volná směnitelnost za zlato. Bankovky bylo možné vyměnit za zahraniční měnu, která už volně směnitelná za zlato byla.

Kvůli opakujícím se krizím byla snaha o zavedení takového systému, který by je výrazně omezil nebo jim dokonce zamezil. Byly tedy vypracovány změny, které umožňovaly bankám přejít z úplného krytí na částečné, aby mohly pružněji reagovat na případné výkyvy měnové stability.

²⁰ KAŠPAR, Jan a Antonín ODEHNAL. *Peníze do kapsy*. Praha: Albatros, 2004, str. 13

²¹ ŠVARCOVÁ, Jena. *Ekonomie: stručný přehled: teorie a praxe aktuálně a v souvislostech: učebnice*. Zlín: CEED, 2016, str. 21

Avšak ani tyto kroky nebyly dostačující. Bylo nutné zapojit centrální banky a vládu do celého systému a to tak, že v případě krize mohla centrální banka poskytnout půjčky bankám na základě rezerv, které byly do centrální banky složeny všemi bankami. Tímto způsobem bylo možné zachránit krachující investice a odvrátit další krize. Za konec zlatého standardu nemohli ekonomové nebo měnová krize, ale válka.

3.1 První světová válka

Na začátku nebyl nikdo, kdo by si myslel, že první světová válka přinese konec zlaté měny. Státy od občanů vyvlastňovaly zlato v jakékoliv podobě, válka ale představovala vysoké náklady a bylo potřeba více měny, tedy více zlata. Státy tak ustoupily z let ověřené praxe a začaly tisknout minimálně kryté a později zcela nekryté peníze.

První světová válka znamenala pro systém zlatého standardu silný otřes, při kterém došlo k narušení obchodních a kapitálových vazeb. Poválečná obnova byla komplikována otázkou reparací a vzájemných dluhů. Válka zapříčinila oslabení pozice Velké Británie ve světovém hospodářství a začalo se hovořit o krizi britského impéria. Rozměry první světové války překonaly dosud všechny předcházející války. Nevídaný byl i rozsah zásobování armád potravinami a výstrojí. Válce byly podřízeny celé národohospodářské soustavy a civilní potřeby se staly druhořadými.

Mnoho zlata bylo převáděno do USA, kde za ně válčící strany nakupovaly zásoby. Toto převádění zlata vedlo k oslabení vlastní měny a prohloubení inflace v jednotlivých státech. Takto zničená ekonomika, kterou doprovázel úbytek obyvatelstva, přinesla po skončení války celou řadu problémů.

3.2 Bankovní krize

Po první světové válce byly Spojené státy americké jedinou zemí, kde se udržel zlatý standard a zůstaly relativně materiálně nedotčené. Tato země měla silnou ekonomiku a zůstaly jí velké zásoby zlata. Spojené státy poskytovaly finanční pomoc Evropě a ta se tak stala závislou. Od tohoto momentu se Spojené státy dostaly do popředí ekonomicky i politicky.

Spojené státy se dostaly do světové elity. Válka se postarala o to, že New York se stal vedle Londýna největším světovým obchodním centrem. Hospodářské vztahy USA s ostatními státy

se dále rozvíjely. Evropští vývozci byli oslabeni válkou, a to bylo výhodou pro americké obchodníky. Spojené státy požadovaly volný přístup na národní trhy jiných zemí, samy si však ztěžovaly dovoz zahraničního zboží svými ochrannými cly. Poválečný domácí průmysl cílevědomě zvyšoval svou výkonnost a produkci. Americkým podnikům se během války zakázky jen hrnuly a tomu odpovídaly i jejich zisky, které investovaly do výroby. Vznikalo velké množství nových závodů, protože firmy expandovaly a posílily své tržní pozice. Díky velké poptávce na trzích se výrobky stále dařilo prodávat za vysoké válečné ceny. Poválečný boom se projevil i na akciovém trhu, který téměř po celý rok 1919 znal jediný směr, a to vzhůru.

Avšak hospodářský boom netrval příliš dlouho. Následoval razantní cenový propad, protože poptávka brzy ochabla. Zhoršení ekonomických vyhlídek se odrazilo na americkém kapitálovém trhu. Recese trvala od dubna 1920 až do června 1921. Krachovaly slabší společnosti, které podlehly v neúprosné cenové válce, nastalo masové propouštění zaměstnanců.

Poválečná krize měla ostrý průběh a provázela ji vysoká nezaměstnanost.²² S krizí se nepotýkaly jen Spojené státy, ale i mnoho evropských zemí trpělo značným poklesem výroby a růstem nezaměstnanosti. Jednalo se zejména o Velkou Británii a Francii. Německo, Rakousko a Polsko tuto odbytovou krizi nepoznalo, protože je zachránila ničivá poválečná inflace. Recese však měla také svůj pozitivní efekt. Vedla k očistě a nové rovnováze postižených ekonomik a jejich trhů. Poklesly předražené ceny a postupně stabilizovaly na reálnějších hodnotách a průmysl se opět postavil na nohy. Podniky, kterým se podařilo zefektivnit a zracionalizovat svou výrobu, vyšly z krize jako noví vítězové. V roce 1922 začal opět razantní ekonomický rozmach, který v mnoha zemích vydržel až do roku 1929.

K obrovské bankovní krizi Spojených států došlo kvůli hluboké depresi. Tu vyvolala především nedůvěra obyvatelstva v bankovní systém. Tato nedůvěra vyústila v paniku, kdy lidé začali masově vybírat své vklady z banky. V této době banky kvůli systému federálních rezerv nedisponovaly dostatečným obnosem k uspokojení potřeb všech svých klientů. Banky mohly půjčovat více, než měly ve svých trezorech a z tohoto důvodu nebyly schopny dostát svým závazkům. Toto zničilo celý bankovní sektor.

²² SIRŮČEK, Pavel. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie: (vývoj, současnost, výhledy)*. Slaný: Melandrium, 2007, str. 53

Celý evropský kontinent, topící se v dluzích a finančně oslabený, potřeboval z druhé strany Atlantiku pouze pozitivní zprávy. Avšak to, co z Ameriky ve skutečnosti přišlo, bylo obrovské zhroucení globálního finančního a měnového systému v dějinách, světová hospodářská krize.²³ V prosinci roku 1930 Bank of United States vyhlásila bankrot, a to odstartovalo masové vybírání vkladů. Na tyto zprávy reagovala i burza ve Wall Street.

V roce 1931 přišel další otřes, a to bankrot rakouské banky Credit-Anstalt für Handel und Gewerbe. Ačkoliv ekonomičtí ukazatelé se zdáli být pozitivní, stalo se nemyslitelné a v Evropě padla největší rakouská banka. Aby nedošlo ke zhoršení situace, státy se dohodly na odložení válečných reparací a došlo k pozastavení splácení půjček mezi bankami. Podle Tindalla a Shia obecný nedostatek deviz donutil evropské země stáhnout své zlato z amerických bank a prodávat pod cenou americké cenné papíry.²⁴ Evropské státy začaly ustupovat od standardu zlaté devizy a devalvovaly svoji měnu.

Na základě Glassova a Steagalova zákona, který nepovoluje jedné bance provozovat investiční a komerční bankovníctví zároveň, došlo ke zmenšení krytí dolaru.²⁵ Tím se zvýšil počet vydaných peněz, které se mohly utrácet, a to mělo za následek růst inflace. Nedalo se věřit státním slibům a propukla obrovská panika. Došlo k prodávání akcií a stažení zlata z amerických bank.

I Velká Británie v reakci na tyto otřesy nebyla schopna držet zlatou paritu libry a v roce 1931 se vzdala zlatého standardu. To vedlo k další panice a propadu na akciových trzích. Bankovní systém byl natolik nabourán, že ve Spojených státech musely být vyhlášeny bankovní prázdniny. To podle Bridge mělo za následek krach bankovních institucí. Před vypuknutím první bankovní krize bylo v Americe přes 25 000 komerčních bank, koncem bankovní krize a po zrušení bankovních prázdnin obnovilo činnost pouhých 15 000 institucí.²⁶ Z těchto údajů vyplývá, že během necelých 3 let zkrachovalo 10 000 bankovních domů. Problém se začal zlepšovat až s příchodem nového projektu, a to projektu New Deal.

²³ ECKERT, Daniel D. *Světová válka měn: euro, zlato, nebo jüan - která z měn se stane nástupcem dolaru?*. Praha: Grada, 2012, str. 30

²⁴ TINDALL, George Brown a David E. SHI. *Dějiny Spojených států amerických*. 5., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, str. 559

²⁵ Jaký vliv budou mít americké prezidentské volby na americký akciový trh? *Investujeme.cz: investice* [online]. Praha: investujeme.cz, 2016 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <https://www.investujeme.cz/kratke-zpravy/jaky-vliv-budou-mit-americke-prezidentske-volby-na-americky-akciovy-trh/>

²⁶ BALACHANDRAN, G. *India and the world economy, 1850-1950*. New York: Oxford University Press, 2003, str. 304

3.3 New Deal

Prezident USA Roosevelt zavedl program sociálních a ekonomických reforem, který si kladl za cíl obnovit důvěru veřejnosti v systém demokratického státu a pomoc nezaměstnaným. New Deal se snažil překonat hospodářskou krizi a pomocí státních zásahů do ekonomiky chtěl obnovit důvěru v politický a hospodářský systém státu. Kontrola finančního a bankovního systému, plánovitě řízení průmyslu a regulace zemědělské výroby měly vést k ozdravení ekonomiky. V průběhu roku 1934 byl přijat zákon o úpravě zemědělství, zákon o nutné výpomoci, byl rozpracován program veřejných prací, zákon o pomoci farmářům, zákon o pomoci národnímu průmyslu, byl přijat zákon o cenných papírech, který stanovil podmínky jejich emise. Byly vytvářeny státní instituce pro realizaci nových zákonů (např. Správa pro nutnou výpomoc, Správa pro úpravy v zemědělství, úvěrová sdružení). Politika New Deal přijala zákony o pracovních vztazích, o právu na odborové organizace a kolektivní smlouvy, o sociálním pojištění a minimálních mzdách. Pokusy New Dealu o státní regulaci ekonomiky a sociální zákonodárství byly významnou etapou rozvoje USA.

Aby se posílila důvěra v bankovní sektor, ustanovila se Federální depozitní pojišťovna, která kryla vklady. Došlo také k trvalému oddělení investičních a obchodních bank. Provádět běžné bankovní operace a obchodovat na burze mohla do této doby dělat jakákoliv banka. Od tohoto momentu mohla banka provádět své operace jen na základě úředně přiděleného oprávnění. Zavedl se i přísnější dohled pro akciové trhy.

Nové zákony a instituce potřebovaly na svůj provoz kapitál. Bylo nutné začít devalvovat dolar, který byl stále brzděn zlatým standardem. Rozběhl se plán k odstranění zlatého standardu. Bylo nutné stáhnout zlato od obyvatelstva a zlato tak bylo od lidí vykupováno, ale zároveň byla zvyšována jeho nákupní cena. Toto nastavení vedlo k tomu, že lidé se zbavovali svého zlata, ale už nebylo výhodné si později nakoupit zlato nové. V momentě, kdy bylo staženo dostatečné množství zlata, došlo vůbec poprvé v dějinách Spojených států k vyvlastňování zlata. Dolar začal devalvovat a již nebyl směnitelný za zlato.

Díky tomuto opatření měl nyní prezident Roosevelt dostatek finančních prostředků pro vznik a tvorbu nákladných projektů, které měly zaměstnat tisíce lidí bez práce. Jednalo se většinou o ne moc ziskové projekty, které sice snižovaly nezaměstnanost, ale nevykazovaly dostatečný

příjem. Vláda se tak rozhodla, že lidem vezme možnost volby a hospodářství začalo být řízeno státem.

3.4 Druhá světová válka

Druhá světová válka způsobila v Evropě výrazné zničení a velké ztráty na lidských životech, průmyslu a dopravní infrastruktuře. Pro zlatý standard představovala druhá světová válka velký problém. Během války vzrostly vládní výdaje a zvýšila se také míra regulace řady odvětví.

Dne 3. září 1939 byl uzavřen Londýnský trh a nebyla tak stanovena obchodní cena zlata. Během války byla znehodnocena veškerá měna, která doposud byla alespoň částečně kryta zlatem. Německo zabavilo téměř veškeré zlato podrobeným státům a kvůli nákupu zbraní a munice se značná část zlata se přesunula do Ameriky.

Prohlubovala se inflace, protože kvůli válečným podmínkám se začaly peníze tisknout ve velkém a Německo padělalo libry a dolary, aby tak zlomilo spojeneckou ekonomiku. Na konci války Spojené státy vlastnily okolo 70 % světových zásob zlata. Tato obrovská zásoba zlata pomohla Americe při vyjednávání jedné z nejdůležitějších konferencí – Bretton-woodské konferenci.

4 Bretton-woodský systém

Pro nový měnový systém se stala rozhodující Bretton-woodská konference. Konala se 1. července roku 1944 ve městě Bretton Woods, které se nachází ve státě New Hampshire.

Tato konference trvala celých 22 dní a účastnilo se jí 720 delegátů ze 44 zemí.²⁷ Jako předsedající zde působili a předsedali jí Henry Dexter White ze Spojených států amerických, John Maynard Keynes a Eduardo Suarez z Mexika. Celá konference byla rozdělena do tří komisí, a to na komisi pro Mezinárodní měnový fond (předsedal White), komisi Banka pro obnovu a rozvoj (předsedal Keynes) a komisi pro ostatní prostředky mezinárodní spolupráce.

Cílem této konference bylo vytvoření nového měnového systému, který by předcházel dalším hospodářským krizím a zároveň byl akceptovatelný pro všechny. Měly se dohodnout takové postupy, které by dohlížely na ekonomickou stabilitu zemí, a v případě potřeby by těmto zemím pomáhaly. Dalším cílem byla stabilizace finanční situace, a to založením finančních organizací. Tyto organizace měly za úkol na situaci dohlížet a v případě potřeby do ní zasahovat.

Na konci této konference byly předloženy dva návrhy, jak danou problematiku vyřešit. Jeden návrh předložily Spojené státy a druhý Spojené království. Tato dohoda byla podepsána roku 1945 a podepsalo ji 45 zemí.

4.1 Nový peněžní systém

Hlavním cílem konference bylo vytvoření nového měnového systému. Jako hlavní koncepty, o kterých se na konferenci hovořilo, byly uvedeny dva, a to návrh předsedů konference H. D. Whita a J. M. Keynesa, které se označovali jako Whitův a Keynesův plán. Oba plány byly zveřejněny na konci prvního čtvrtletí roku 1943.²⁸

Poprvé v historii uvedené návrhy shodně předpokládaly institucionální podporu mezinárodního měnového systému.²⁹ Oba tyto plány měly relativně podobný základ i cíl, a to nový a stabilní

²⁷ BORDO, Michael D. a Barry J. EICHENGREEN. *A Retrospective on the Bretton Woods system: lessons for international monetary reform*. Chicago: University of Chicago Press, c1993, str. 2

²⁸ DORMAEL, Armand van. *Bretton Woods: birth of a monetary system*. London: Macmillan, 1978, str. 77

²⁹ KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada, 2010, str. 157

řád. Oba ekonomové do něj zapracovali poznatky z velké hospodářské krize, konkrétně problémy protekcionistického přístupu, nedůvěry v nekrytou měnu a neschopnost řešit problémy kolektivně.

Hlavní shodou byl názor, že se musí vytvořit instituce, které budou fungovat na mezinárodní úrovni, a to Banka pro obnovu a rozvoj a Mezinárodní stabilizační fond. Dále se státy shodly na tom, že zlato je ideální jako krycí komodita pro nový systém a měla by se vytvořit jednotná měna pro mezinárodní obchod.

4.1.1 Keynesův plán

Keynesův plán zastupoval zájmy Spojeného království a byl vydán ve formě bílé knihy. Keynes se snažil potlačovat nezaměstnanost a svůj plán založil na velké podpoře expanze světového obchodu, vycházel také z britské nedůvěry ve zlato. Nedůvěra byla způsobena meziválečným krachem systému založeného na zlatém standardu.

Podle Keynese neměl mít kontrolu nad globálním finančním systémem žádný stát.³⁰ Nedůvěra ve zlatý standard byl hlavní důvod, proč Keynes uvedl myšlenku nové měnové jednoty, a to měny bancor. Její hodnota měla být definována ve zlatě, ale nebyla zlatem krytá či za zlato směnitelná.

V rámci této nové měny by měla být také zavedená Clearingová unie. V této unii by si každý stát stanovil kurz k nové měně, dle kterého by se obchodovalo s jednotlivými měnami na území unie. Zároveň by skrze povinnost udržovat tržní kurzy svých měn v určitém pevně stanoveném rozmezí pomohlo k vyrovnání platebních bilancí. Centrální banky, by měly v rukou měnové kurzy, měly možnost půjčky v případě deficitu nebo naopak v případě kladné bilance měly právě bankám s deficitní bilancí půjčky poskytovat. Tento koncept Keynes stvořil již v roce 1934 a po postupné inovaci ho předložil k diskuzi v roce 1942.

4.1.2 Whiteův plán

Whiteův plán počítal s pevným měnovým kurzem, který měl ulehčit obchodování na mezinárodní úrovni. White viděl největší problém na směnových trzích, zároveň ale nepočítal

³⁰ ECKERT, Daniel D. *Světová válka měn: euro, zlato, nebo jüan - která z měn se stane nástupcem dolaru?.* Praha: Grada, 2012, str. 37

s limity a jinými omezeními. Pro spojené státy se tak Evropa mohla stát kupní silou pro americké produkty.

Whiteův plán se v zájmu USA stavil proti myšlence Clearingové unie, zejména proti neomezenému ručení pro věřitele. Jeho návrh počítal s tím, že prostřednictvím Mezinárodního měnového fondu omezí celkové čerpání na jeho obsah. Do fondu by přispívaly členské státy, které by pak mohly vyměnit svou měnu za odpovídající množství měny cizí. Zároveň by část byla ve zlatě a v zúčitelných státních papírech. Vedle fondu měla existovat i Banka pro obnovu a rozvoj, jejíž úkol by byl poskytovat dlouhodobé úvěry investičního charakteru a krátkodobé obchodní úvěry.

I přesto že White argumentoval proti nové měně *bancore* dle Dormaela tím, že nová měna je zbytečná, přišel s koncepcí vlastní měny *unitas*.³¹ Hodnota této měny ve zlatě byla shodná s hodnotou dolaru, ale ke směně této měny mohlo dojít jen se souhlasem Mezinárodního měnového fondu.

4.2 Výsledky systému

V průběhu konference, jak uvádí Dormael, se White snažil Keynesa odstavit od jednání tím, že ho odkazoval na jiné jednání. Sám se pak snažil prosadit svoje plány. To se mu mohlo podařit, protože většina delegátů nerozuměla podrobným otázkám. Delegátům, kteří rozuměli, se pak White a jeho tým snažili zvýšit pocit důležitosti nebo je zaměstnat něčím jiným. Paradoxem je, že většina delegátů neuměla anglicky, a právě v tomto jazyce probíhala většina jednání. Tyto snahy ovšem měly minimální dopad, protože účast USA jako největšího věřitele bylo víceméně podmínkou pro vytvoření systému v takovém rozsahu.³²

Výsledkem konference byl kompromis, přičemž větší prostor byl dán americkému návrhu od Whitea. Keynesův plán byl potlačen, protože jeho koncepce ignorovala dominanci americké měny v mezinárodních vztazích. Během července 1944 byl schválen návrh Mezinárodního měnového fondu a poté následovaly další instituce a smlouvy jako GATT a IBRD.

Přání Spojených států nemohl v Bretton Woodsu nikdo ignorovat. Po skončení třítydenních intenzivních jednání 22. července 1944 bylo naprosto jasné, že měnou, kolem které se bude

³¹ DORMAEL, Armand van. *Bretton Woods: birth of a monetary system*. London: Macmillan, 1978, str. 46

³² DORMAEL, Armand van. *The Power Of Money*. London: Macmillan, 1997, str. 63

koncentrovat poválečné monetární uspořádání, bude dolar.³³ Z amerického dolaru se podařilo udělat hlavní světovou měnu a oba koncepty nových měn (bancor a unitas) byly zavrhnuty. To znamenalo, že dolar byl kryt zlatem a ostatní měny byly podloženy právě dolarem. Jak dolar, tak i tyto podložené měny mohly být směnitelné za zlato, ovšem nepředkládalo se, že by tak někdo činil. Jedním z důvodů toho předpokladu byl také zákaz v některých státech držet zlato či stříbro ve fyzické podobě.

4.2.1 Mezinárodní měnový fond

Mezinárodní měnový fond (International Monetary Fund) byl vytvořen na konferenci v Bretton Woods roku 1944. Na této konferenci byla také založena Skupina Světové banky (World Bank Group). Jako sídlo IMF byl určen Washington D.C.

V současné době je členem IMF 188 zemí. Podle dohody o IMF jsou hlavními cíli:

- podporovat mezinárodní měnovou spolupráci,
- usnadňovat rozšiřování a vyvážený růst mezinárodního obchodu,
- podporovat devizovou stabilitu,
- napomáhat vytváření mnohostranných platebních systémů,
- učinit své zdroje dočasně dostupné členům majícím potíže s platební bilancí,
- zkrátit trvání a zmírnit stupeň nerovnováhy v mezinárodních platebních bilancích členů.

Od doby založení IMF se cíle IMF nezměnily, došlo ale k vývoji jeho činností tak, aby IMF splňoval stále se měnící potřeby svých členských zemí a potřeby vyvíjející se světové ekonomiky.³⁴

³³ ECKERT, Daniel D. *Světová válka měn: euro, zlato, nebo jüan - která z měn se stane nástupcem dolaru?*. Praha: Grada, 2012, str. 39

³⁴ IMF - Mezinárodní měnový fond. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2005 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-instituce/imf-mezinarodni-menovy-fond-11650>

IMF je v současné době aktivní v těchto oblastech:³⁵

- dohled prováděný IMF (surveillance) – jedná se o monitoring ekonomického a finančního vývoje a politik v členských zemích a na globální úrovni; IMF dále poskytuje poradenství v oblasti měnové politiky;
- finanční asistence (financial assistance) – půjčování členským zemím s problémy v rámci platební bilance (nejedná se o dočasné financování ale o podporu opatření a reforem zaměřených na nápravu těchto problémů);
- technická asistence (technical assistance) – tato asistence je poskytována vládám a centrálním bankám členských zemí IMF (jedná se o různá expertní školení).

4.2.2 Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj

Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (International Bank for Reconstruction and Development) je mezinárodní organizace založená ve Washingtonu roku 1945 na základě breton-woodských dohod, jako specializovaná instituce při OSN. Sídlem této světové banky je Washington D.C a její cíle jsou:³⁶

- napomáhat hospodářské obnově a rozvoji států usnadňováním kapitálových investic pro produktivní účely, zejména za účelem znovuvybudování podniků zničených válkou, přebudování výrobních prostředků pro mírové účely a povzbuzování rozvoje výrobních prostředků a zdrojů v méně rozvinutých státech;
- podporovat soukromou zahraniční investiční činnost zárukami nebo účastí na půjčkách a jiných investicích soukromých investorů;
- napomáhat vyrovnanému mezinárodnímu obchodu a udržování rovnováhy platebních bilancí povzbuzováním mezinárodních investičních činností směřujících k rozvoji výrobních prostředků;
- zařizovat poskytování půjček nebo zaručování mezinárodních půjček jinde získaných.

³⁵ IMF - Mezinárodní měnový fond. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2005 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-institute/imf-mezinarodni-menovy-fond-11650>

³⁶ WORLD BANK GROUP. *WORLD BANK GROUP: An Overview of the World Bank Group Strategy* [online]. Washington: WORLD BANK GROUP, 2014 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/16093/32813_ebook.pdf?sequence=

Banka poskytuje dlouhodobé půjčky členským státům pro investiční účely v souvislosti s poválečnou obnovou nebo rozvojem výrobních sil tam, kde soukromý kapitál nemůže financovat produktivní investice. Pro poskytnutí půjček používá banka:³⁷

- svého základního kapitálu vytvářeného členskými státy,
- dlužních úpisů, které sama vydává,
- příjmů svých bankovních operací.

Půjčky se poskytují zásadně na nákup investičních celků zakoupených v cizině. Je-li půjčovatelem obchodní, průmyslový nebo zemědělský podnik, požaduje banka, aby členský stát, na jehož území je projekt uskutečňován, zaručil splacení kapitálu, placení úroků a jiných nákladů spojených s půjčkou. Banka též poskytuje členským státům různé technické služby, provádí průzkumy hospodářské situace, vysílá poradce, školí bankovní úředníky apod.

4.2.3 Všeobecná dohoda o clech a obchodu

Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade) byla podepsána jako první mnohostranná obchodní dohoda se závaznými obchodně politickými pravidly. Tuto všeobecnou dohodu sjednaly země v roce 1947 v Ženevě. Cílem dohody bylo především prosazovat volný obchod. Tato mnohostranná obchodní dohoda dočasně zastřešovala mnohostranný systém obchodování.

GATT od počátku svého vzniku vycházela ze třech základních principů:³⁸

- mezinárodní obchod se má uskutečňovat bez diskriminací a tato zásada má být zajištěna klauzulí nejvyšších výhod v systému dovozních a vývozních cel a poplatků;
- domácí průmysl může být chráněn výhradně celními sazbami, nikoli jinými obchodními opatřeními, dovozní kvóty je možno aplikovat jen ve zcela výjimečných případech;
- sporné otázky je třeba řešit konzultacemi mezi smluvními stranami.

³⁷ Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj. *Epravo.cz* [online]. Praha: epravo.cz, 2001 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/mezinarodni-banka-pro-obnovu-a-rozvoj-4037.html>

³⁸ FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 19

Podle ustanovení Všeobecné dohody byly členské státy GATT označovány jako smluvní strany, které vystupovaly jako jediný kolektivní orgán oprávněný k přijímání rozhodnutí.³⁹ Tato rozhodnutí byla z oblasti obchodní a celní politiky přijímána na základě jednomyslnosti, kvalifikovanou většinou nebo i prostou většinou.

4.3 Problémy nového systému

Teoreticky fungoval nový systém dobře. Organizace sice pracovaly na obnově válkou zničených států a hospodářských ekonomik, ale praxe byla od teorie vzdálená. Spojené státy poskytovaly válečné dávky zemím jako Velká Británie, Francie, SSSR a tyto země se tak staly dlužníkem USA. Na konci války vlastnily Spojené Státy více jak polovinu světových zlatých rezerv a možná právě proto nestačily ostatním státům zlaté rezervy na pokrytí poválečné rekonstrukce a dluhů, které jim vznikaly.

Dalším problémem byla i ztráta zlata během válečného období. Kvůli německé okupaci bylo zlato zabaveno, roztaveno a přerozděleno a tím došlo k nenávratné ztrátě větší či menší části zlatých rezerv pro okupované státy. Státy se po válce potýkaly s obrovskou inflací, a to byl velký problém. Stejně jako za první světové války, tak i během druhé světové války si státy tiskly inflační peníze, aby mohly uhradit své válečné úsilí. To mělo za následek, že dohodnuté krytí dolaru, nebylo dlouhodobě udržitelné a dolar pomalu a jistě ztrácel svoje zlaté krytí, stejně jako ostatní měny.

Během první poloviny 20. století byly odstraněny principy svobodného bankovníctví a princip zlatého standardu. Vlády se jej snažily zachovat, ale po první světové válce se jim to už nikdy nepodařilo vrátit do původních hodnot. Nejzdařilejším pokusem byl Bretton-woodský systém, který postupně oslaboval a dolar se nevyplatilo svazovat se zlatem. Dolar postupně ztrácel důvěru i hodnotu a v roce 1971 prezident Nixon definitivně ukončil éru měny, která je, byť jen částečně, krytá zlatem.

³⁹ FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 20

4.4 Současné pojetí měnového systému

Mezinárodní měnový fond roku 2001 přijal novou strategii, podle které je hlavní prioritou prevence proti finanční krizi. Značná pozornost je věnována analýze příčin krizí. Výsledky analýz upozorňují na hrozící nebezpečí krize, ale jejich vzniku nezabrání.

Mezinárodní měnový fond rovněž přistoupil ke změně podmínek, za kterých poskytuje finanční pomoc členským zemím. Byly provedeny nezbytné úpravy v podmínkách poskytování půjček, přičemž byl zvýšen důraz na prevenci.⁴⁰ Došlo k zavedení mezinárodních standardů a kodexů, které členským zemím slouží jako pomůcka při zvyšování transparentnosti v provádění hospodářských politik. Začaly se vydávat pravidelné informační zprávy. Svou činností patří Mezinárodní měnový fond mezi důležité finanční instituce.

U současného měnového systému bylo na základě Dohod o měnovém uspořádání rozhodnuto o následujících skutečnostech:⁴¹

- byly legalizovány pohyblivé měnové kurzy a bylo ponecháno na rozhodnutí členských zemí IMF, jaký systém měnových kurzů si zvolí;
- byla zrušena oficiální pevná cena zlata;
- byly zrušeny zlaté parity měn;
- bylo rozhodnuto o prodeji jedné šestiny zlatých zásob IMF za tržní cenu, další šestinu zlatých zásob IMF vrátil členským zemím;
- byl zdůrazněn velký význam nové nadnárodní měnové jednotky SDR (Special Drawing Rights – Zvláštní práva čerpání), která byla vytvořena k financování deficitů platebních bilancí členských zemí IMF.

Na výše uvedených rozhodnutích se zformoval nový typ měnového systému, který v hlavních rysech přetrvává do současné doby.

V druhé polovině 19. století se v ekonomicky vyspělých zemích začínají objevovat první bezhotovostní peníze. Jejich vznik je spojen s ukládáním peněžních prostředků, nejčastěji

⁴⁰ MANDEL, Martin a Jaroslava DURČÁKOVÁ. *Mezinárodní finance a devizový trh*. Praha: Management Press, 2016, str. 424

⁴¹ KUNEŠOVÁ, Hana. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 3., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, str. 61

bankovek, na vkladové účty bank a v tomto okamžiku se hotovostní peníze přeměňují v zápis na účtu, tedy bezhotovostní peníze. Vývoj v oblasti bezhotovostního platebního styku se stále zrychluje. Bezhotovostní peníze na běžných účtech plní stejné funkce, jaké dříve plnily pouze hotovostní peníze.

Každý mezinárodní měnový systém musí splňovat tři hlavní požadavky, a to požadavek konvertibility, stability a likvidity. V době zlatého standardu hovoříme o konvertibilitě ve zlato a také o vzájemné konvertibilitě měn. Ústřední banky musely prodávat zlato za svou měnu za pevnou cenu, dovoz i vývoz zlata byl zcela volný, a proto byly měny zlatého standardu vždy volně konvertibilní za jiné měny. Postupně docházelo ke zrušení přímé konvertibility za zlato, což znamenalo, že ústřední banky už neměly povinnost prodávat za pevnou nominální cenu přímo zlato. Zrušením přímé konvertibility měny ve zlato se tak měna zlatého standardu změnila na měnu papírovou. Tyto papírové měny jsou pouze vzájemně směnitelné.

Volně konvertibilní měna je taková měna, kterou může nakoupit každý, kdykoliv a za jakýmkoliv účelem, jakoukoliv měnu a v jakémkoliv množství a za volně konvertibilní měnu pokládáme měnu, která je volně konvertibilní při jednotném kurzu, který je stejný jako kurz oficiálního volného devizového trhu. Prioritou mezinárodního měnového systému je vždy obnovení vzájemné konvertibility.

Kurz volně konvertibilní měny se tvoří jako volný tržní kurz na volném devizovém trhu domácím či zahraničním. Úřední kurz může být jako nástroj devizové politiky. Pro devizovou politiku země s volně konvertibilní měnou je kurz vlastní měny cílem, ale i hlavním prostředkem dosahování cílů. Nejvýhodnějším cílem je stabilní kurz a jako nástroj regulace platební bilance musí být kurz pohyblivý. Můžeme tedy říci, že volná konvertibilita měny za jiné měny vyvolává tendenci k nestabilitě devizových kurzů, a proto požadavek vzájemné volné konvertibility měn je v rozporu s požadavkem stability devizových kurzů. Volná konvertibilita měny přináší pro země s volně tržní ekonomikou větší výhody než stabilita kurzu měny, proto je požadavek konvertibility prioritou v mezinárodním měnovém systému.⁴²

⁴² NĚMEČEK, Eduard. *Mezinárodní měnový systém: otázka konvertibility, stability a likvidity*. Praha: Karolinum, 2000., str.

5 Návrat zlaté měny

Může se zlato stát opět tím základem, které určuje hodnotu jednotlivých měn? Většina ekonomů pokládá zlaté krytí měny za dávno překonanou věc, ke které by se svět neměl vracet.

5.1 Je možný návrat zlaté měny

Během každého období monetárních zmatků, jako v sedmdesátých letech či dnes, se objeví lidé, kteří volají po návratu ke zlatému standardu. Alternativní, na svobodném trhu založenou reakcí na současný systém vládou vytvářených peněz je privatizace jejich tvorby. Přitažlivosti zlatého standardu není těžké porozumět. Peníze jsou sociální konvencí, jejich provázání se zlatem či jinou komoditou by je zdánlivě zbavilo nebezpečí manipulace ze strany vlády.⁴³ A historické zkušenosti ukazují, že v delším období vlády své právo na tvorbu peněz zneužívají. Nelze důvěřovat tomu, že nezávislost centrálních bank je obranou proti monetární nestabilitě.

Co by návrat ke zlatému standardu znamenal? Nejjednodušší reformou by bylo nastavování sazeb centrálními bankami podle ceny zlata. Šlo by ale jen o cílení ceny zlata a není jasné, proč by to mělo být lepší, než cílení cen zboží a služeb. Opačným extrémem by byl návrat ke zlatu jako k měně samotné. Nebo by mohl přijít návrat k Bretton-woodskému systému, kdy by Spojené státy jiným vládám slíbily výměnu zlata za dolary za předem stanovenou cenu. Tento systém by však nebyl důvěryhodný, protože by neexistovala přímá vazba mezi zásobou zlata a domácí nabídkou peněz.

Čistý zlatý standard by také vyžadoval úplné upuštění od současného bankovního systému. A na ekonomické šoky by musely reagovat nominální mzdy a ceny. Zlatý standard přitom není garancí cenové stability, protože ceny by se pohybovaly v závislosti na nabídce zlata. V delším období by však ceny pravděpodobně klesaly, protože nabídka zlata zaostává za globální aktivitou. Svět by tak byl náchylný k depresím, pokud by rovnovážné sazby byly menší než míra deflace.

⁴³ KAUL, Vivek. *Easy money: evolution of money from Robinson Crusoe to the First World War*. India: SAGE Response, 2013, str. 221

Kvůli rozdílům ve schopnosti udržet monetární a fiskální stabilitu by mohlo dojít k prudkým změnám v toku zlata do měny dané země či z ní.⁴⁴ Evidentní hrozbu představuje opět deflace. Přesně toto se dělo v meziválečných letech, kdy chaos přicházel zejména ze Spojených států.

Zmizela kdysi rozšířená víra v to, že cena hodnota zlata nebude fluktuovat a bude zachována navěky. Takže kdykoliv by se daná ekonomika dostala do problémů, jedinou otázkou by bylo, jak rychle bude změněna cena zlata, či jak rychle bude zrušen zlatý standard.

5.2 Výhody a nevýhody zlaté měny

Doby, kdy byl svět řízen zlatým standardem, a zlato představovalo základní ekonomické měřítko, dávno minuly. Veřejnost si zlatý standard spojuje s Bretton-woodským měnovým systémem.

Jeho podstatou byla vazba dolaru na zlato a ostatních měn pak na dolar. Vláda USA postupně vydávala více peněz, jakou měly hodnotu ve zlatě. To vedlo ke zrušení tohoto systému, protože když chtěly jiné země vyměnit dolary za zlato, zlato nebylo k dispozici.

Zlatý standard měl své výhody a nevýhody. Podle Kohouta⁴⁵ a Rothbarda⁴⁶ lze tyto výhody a nevýhody shrnout takto:

- Výhody zlatého standardu jsou:
 - udržování stabilního kursu měny vůči hmotnosti zlata;
 - měny kryté zlatem mohou dlouhodobě přispět ke snížení inflace;
 - jednotná měna kryta zlatem ulehčovala obchodování, investování a cestování v rámci celé obchodní a měnové oblasti;
 - centrální banky musely fixovat cenu peněz ke zlatu a skutečná hodnota peněz byla stabilnější a předvídatelnější.

⁴⁴ STUDÝNKA, Bohumil a Jan STRUŽ. *Zlato: příběh neobyčejného kovu*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 243

⁴⁵ KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*. 3., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011, str. 98

⁴⁶ ROTHBARD, Murray Newton. *Peníze v rukou státu: jak vláda zničila naše peníze*. Praha: Liberální institut, c2001, str. 89

- Nevýhody zlatého standardu jsou:
 - nedostatek zlata nutí k porušení zlatého standardu, a to hlavně během válečných období;
 - nedodržování a porušení zlatého standardu vede ke zvýšení inflace;
 - nejedná se o přirozený měnový systém, ale o státní regulaci;
 - objem peněz v ekonomice je vázán na zlatá naleziště;
 - během obchodování dochází k odlivu zlata ze států a vlády zavádějí cla a jiné obchodní bariéry;
 - státní zásahy vedou ke vzniku hospodářského cyklu, kde se střídá inflace a recese;
 - centrální banky nemohou zvýšit držení svých zlatých rezerv, pokud nejsou nacházena neustále nová naleziště zlata;
 - země s velkou produkcí zlata mohou díky tržnímu prodeji zlata ovlivňovat makroekonomické podmínky ve světě.

Zlatý standard měl jednu pěknou vlastnost a to, že automaticky obnovoval vnější rovnováhu země. Tato vlastnost se vytratila s přijetím bankovek a je známá jako Humův cenový mechanismus. Podle Richarda a Charlese funguje mechanismus tak, že země, jejíž ceny jsou příliš vysoké, není konkurenceschopná a vykazuje obchodní deficit. Dovozy utrácejí více peněz krytých zlatem, které se posílá do zahraničí, než kolik peněz dovozci získají jako platby ze zahraničí za své zboží. Proto celková nabídka peněz klesá. Měnová neutralita v dlouhém období pak vede k tomu, že se ceny nakonec sníží a tento proces bude automaticky pokračovat, dokud není obnovena konkurenceschopnost. Opačný případ nastane, pokud jsou ceny příliš nízké a běžný účet je v přebytku. Příliv zlata nakonec vede k vyšším cenám a snížení přebytku z běžného účtu. Proto nemůže nerovnováha trvat věčně i bez existence měnového kurzu. Jedná se o samoopravný proces. Automatická obnova vnější rovnováhy je klíčovým důsledkem Humova mechanismu.⁴⁷

Zlatý standard je od roku 1973 jen jednou z mnoha komodit a tento systém patří navždy minulosti. Tento systém, kdy jsou mezinárodní měnové kurzy připoutány k jedné komoditě, nemůže v současné době fungovat. Podle Kohouta je možné znovu přijmout zlatý standard,

⁴⁷ BALDWIN, Richard E. a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2013, str. 398

když by se vlády vzdaly měnových a fiskálních politik.⁴⁸ Znamenalo by to obětovat stabilitu reálné ekonomiky ve prospěch stability měnových kurzů, a to žádná vláda neudělá, protože pořád jsou lepší výkyvy měnových kurzů než výkyvy reálné ekonomiky.

Při vědomí všech chyb a nedostatků dnešního centrálního bankovníctví nelze považovat zlatý standard za dobrý nápad. Zlatý standard se znovu jako měnový systém nevrátí. V dnešní situaci je velmi těžké si představit, že by se zlatý standard vrátil, a to v jakékoli formě. Nedokážeme si reálně představit, jak by fungovala ekonomika svázaná pravidly zlatého standardu. Důvodem je neomezený tisk peněz, které to přináší státu. Vlády se těchto nekrytých peněz dobrovolně nevzdají. Pokud však někdy v budoucnu dojde na zlatý standard, tak Spojené státy ani země Evropské unie nebudou mezi prvními, avšak budou tam časem dotlačeny okolnostmi.

5.3 Význam zlata v současné měnové politice centrálních bank

Zlato je nejznámější zlatý kov, který má i v současnosti značný měnový význam a je stále používán jako rezervní kov. Vedle svého významu jako měnového kovu, který je po opuštění zlatého standardu menší, je zlato také důležitou průmyslovou surovinou.

V současné měnové politice centrálních bank slouží zlato už jen jako součást aktiv, zpravidla v malých relativních hodnotách oproti jiným aktivům. Centrální banky se svého zlata částečně zbavují a to tak, že vyrábí zlaté mince a cihly, které nabízejí k odkupu veřejnosti. Česká národní banka prodává nejčastěji zlaté pamětní a investiční mince České mincovny a mince České národní banky. Vedle omezeného emisního nákladu je jejich hlavní předností skutečnost, že jsou osvobozeny od daně z přidané hodnoty. Díky značnému potenciálu zhodnocení je investiční zlato ideálním prostředkem spoření do budoucna.

Zlaté rezervy pomáhají ochránit devizové rezervy státu před prudkými výkyvy kurzu dolaru, a proto takřka po celém světě guvernéri zlato hromadí a centrální banky zlato opět nakupují.

⁴⁸ KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*. 3., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011, str. 98

Země, které vévodí v držení zlatých rezerv, jsou uvedeny v tabulce č. 1:

Tabulka č. 1

Země	Množství zlata	Podíl na celkových rezervách státu
Indie	557,7 t	6,3 %
Nizozemsko	612,5 t	61,2 %
Japonsko	765,2 t	2,4 %
Švýcarsko	1 040 t	6,7 %
Rusko	1 460,4 t	15 %
Čína	1 797,5 t	2,2 %
Francie	2 435,7 t	62,9 %
Itálie	2 451,8 t	68 %
Německo	3 381 t	68,9 %
Spojené státy americké	8 133,5 t	74,9 %

Zdroj: Deset zemí s největšími zlatými rezervami. *Finance.cz* [online]. Praha: finance.cz, 2016 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/468678-deset-zemi-s-nejvetsimi-zlatymi-rezervami/>

Česká republika se zlata zbavuje a v devizových rezervách je až na 70. místě na světě.⁴⁹ Devizové rezervy představují zahraniční aktiva České národní banky ve směnitelných měnách, případně ve zlatě, jsou součástí majetku banky a právo nakládat s nimi náleží pouze České národní bance. Česká národní banka drží devizové rezervy na podporu provádění vlastní nezávislé měnové politiky. Slouží jako zdroj devizové likvidity pro klienty České národní banky, kterým centrální banka prodává devizové prostředky za koruny. Devizové rezervy lze rovněž použít k devizovým intervencím nebo případně k podpoře finanční stability českého bankovního systému.⁵⁰ Devizové rezervy centrální banky jsou nutné, protože pokud by je banka

⁴⁹ Česko se dál zbavuje zlata v devizových rezervách. Jsme až na 70. místě na světě. *Zlato.cz* [online]. Praha: zlato.cz, 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <https://www.zlato.cz/zlato/cesko-se-dal-zbavuje-zlata-devizovych-rezervach-az-70-miste-svete/>

⁵⁰ Otázky a odpovědi k tématu zlata jako součástí devizových rezerv ČNB. *Cnb.cz* [online]. Praha: Česká národní banka, 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/faq/otazky_a_odpovedi_k_tematu_zlata.html

neměla k dispozici, nebylo by v případě potřeby možné tlumit nadměrnou kolísavost vývoje kurzu koruny.

Českou národní banku vede k prodeji zlata myšlenka, že ve světě s nízkou inflací přestalo zlato plnit funkci pojistky proti znehodnocování peněz. Srovnávána je výnosnost zlata s výnosností jiných bezpečných aktiv, jakými jsou americké státní dluhopisy.

Zlato může být investicí pro každého. I přes cenové výkyvy na mezinárodních trzích zlato neztrácí svou hodnotu, což platí zejména pro úspory domácností.

Závěr

Cílem práce bylo na základě popisu vybraných měn v historii krytých zlatem, jejich konkrétního vývoje a dnešních měnových podmínek nastínit význam zlata v současné měnové politice centrálních bank.

V této práci byly popsány jednotlivé kroky, které vedly ke vzniku prvních peněz a k tomu, aby zlatá měna mohla fungovat. V dřívějších dobách lidé vyzkoušeli nejrůznější formy peněz, peníze měly v určitých obdobích jinou váhu a společenský status. Dále byla popsána klasická zlatá měna a význam zlaté měny v historii. Lidé přišli na to, že nejlepšími nositeli hodnot pro měnu jsou drahé kovy, a to hlavně zlato a stříbro. Zlato a stříbro se dá dobře přenášet, dělit, skladovat a také dobře vypadá.

Byl popsán i problém zlaté měny a role centrálních bank, které zapříčinily konec zlatého standardu. Postupem času se lidé nechali přemluvit, že zlato a stříbro je zbytečné, ačkoliv tyto drahé kovy lidé používali po staletí a lidstvo podlelo kouzlu papíru. Vznikly papírové peníze a státopvky, které byly z počátku kryty zlatem, ale později se toto krytí změnilo na pouhý příslib. Příklad toho, že papírová státopvka má skutečně hodnotu sta korun a že si lidé za ni mohou koupit zboží v této hodnotě.

Postupem času si státy vytvořily instituci národních a centrálních bank, které měly dohled nad bankami soukromými a začaly tedy dohlížet na kapitál obyvatel států. Dále začaly státy přesvědčovat obyvatelstvo o nepotřebnosti zlata a zakázaly soukromým bankám vydávat peníze.

V práci je popsána konference v Bretton Woods, která zapříčinila vznik nového měnového systému a institucí a byly popsány cíle a fungování těchto nových institucí. Závěrem tato práce řeší výhody a nevýhody zlatého standardu a jeho možnosti o znovuzavedení.

Zlatý standard fungoval skvěle, ale nakonec se rozpadl. Rozpadl se proto, protože vládám byla dána důvěra, že budou dodržovat svůj slib a ručit za to, že peníze budou vždy směnitelné za zlato, jak se jimi ovládané bankovní systémy zavázaly. Tím, co selhalo, nebylo zlato, ale víra, že vláda dostojí svým slibům. Aby státy mohly zahájit první světovou válku, musely provést

inflaci vlastních papírových peněz. Došlo k tak prudké inflaci, že válčící vlády nemohly dostát svým slibům a byly nuceny opustit zlatý standard.

V této práci byly ukázány důvody, které vedly k odstoupení zlaté měny, i když se země opakovaně ke zlatému standardu snažily vrátet. Stejně jako dnes, tak i dříve byli zastánci a odpůrci tohoto měnového systému. I v dnešní době se najdou ekonomové, kteří by chtěli zpátky zavést zlatý standard, ale měli by si položit základní otázky jako jak ho zavést, jak dosáhnout plného krytí peněz, jejich množství je mnohonásobně vyšší než množství zlata, jak kontrolovat udržování plného krytí a spousty dalších otázek.

Zlatá měna je téma stále aktuální a významné. Stále se najdou ekonomové, kteří by chtěli zlatou měnu zavést zpět. Ne však v takové podobě, jak ji známe z historie. Zlato, jako prostředek směny by už nepoužívali lidé a domácnosti, ale pouze vlády a státy, aby posílily vlastní pozice na mezinárodní úrovni.

Ekonomiky po celém světě se potýkají s řadou problémů, které zdánlivě nemají řešení, a zlato by tím řešením mohlo být. Ekonomové argumentují tím, že na rozdíl od bankovek nelze zásoby zlata natisknout. Většina peněz v oběhu ve skutečnosti ani neexistuje, jedná se pouze o číslech na monitorech počítačů, kterému se říká bezhotovostní platební styk. Platíme tak něčím, co ve skutečnosti ani neexistuje.

V historii byly různé peněžní systémy, od plnohodnotných mincí přes papírové peníze až po bezhotovostní peníze. Výsledkem je současný měnový systém založený na mincích z běžných kovů, bankovkách emitovaných centrálními bankami a drahými kovy nekrytých bezhotovostních penězích v podobě rezerv obchodních bank u centrální banky a prostředků nebankovních subjektů na vkladech u obchodních bank. Již ukončený trend demonetizace zlata byl přes různé a dočasné zvraty jednoznačný a vyústil do existence peněz bez vazby na zlato. Zlato je drahý kov a je ho a vždy bude naprostý nedostatek pro měnové účely.

K tématu obnovení zlaté měny se vyjádřil Cassela tímto citátem: „Bylo by marné znovu se pokoušet o obnovení zlaté měny. Nedostatky a vady zlaté měny se jeví tak zřejmými a základními, že i pouhá myšlenka návratu k takovému měnovému systému musí být zavržena

jako krajně hazardní. Od nynějška budeme muset věnovat všechno úsilí na budování nové měnové soustavy zcela nezávislé na zlatě.“⁵¹

Současný peněžní systém rozhodně není dokonalý, ale osobně si myslím, že se zlato do dominantní peněžní role, ať již v podobě krytí peněz či povinné směnitelnosti, nevrátí.

⁵¹ CASSEL, Gustav. *Economic essays in honour of Gustav Cassel, October 20th, 1933*. London: Cass, 1967, str. 311

Použité zdroje

1. BALACHANDRAN, G. *India and the world economy, 1850-1950*. New York: Oxford University Press, 2003. ISBN 01-956-5982-1.
2. BALDWIN, Richard E. a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.
3. BORDO, Michael D. a Barry J. EICHENGREEN. *A Retrospective on the Bretton Woods system: lessons for international monetary reform*. Chicago: University of Chicago Press, c1993. National Bureau of Economic Research project report. ISBN 0-226-06587-1
4. CASSEL, Gustav. *Economic essays in honour of Gustav Cassel, October 20th, 1933*. London: Cass, 1967.
5. ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3.
6. Česko se dál zbavuje zlata v devizových rezervách. Jsme až na 70. místě na světě. *Zlato.cz* [online]. Praha: zlato.cz, 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <https://www.zlato.cz/zlato/cesko-se-dal-zbavuje-zlata-devizovych-rezervach-az-70-miste-svete/>
7. Deset zemí s největšími zlatými rezervami. *Finance.cz* [online]. Praha: finance.cz, 2016 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/468678-deset-zemi-s-nejvetsimi-zlatymi-rezervami/>
8. DORMAEL, Armand van. *Bretton Woods: birth of a monetary system*. London: Macmillan, 1978. ISBN 03-332-3369-7.
9. DORMAEL, Armand van. *The power of money*. London: Macmillan, 1997. ISBN 978-1-349-14303-0.
10. ECKERT, Daniel D. *Světová válka měn: euro, zlato, nebo jüan - která z měn se stane nástupcem dolaru?*. Praha: Grada, 2012. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-4099-7.
11. FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-128-4.

12. HAYEK, Friedrich August von. *Soukromé peníze: potřebujeme centrální banku?*. Praha: Liberální institut, 1999. ISBN 80-902-7011-5.
13. IMF - Mezinárodní měnový fond. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2005 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-institute/imf-mezinarodni-menovy-fond-11650>
14. Jaký vliv budou mít americké prezidentské volby na americký akciový trh? *Investujeme.cz: investice* [online]. Praha: investujeme.cz, 2016 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <https://www.investujeme.cz/kratke-zpravy/jaky-vliv-budou-mit-americke-prezidentske-volby-na-americky-akciový-trh/>
15. JÍLEK, Josef. *Peníze a měnová politika*. Praha: Grada, 2004. Finance (Grada). ISBN 80-247-0769-1.
16. KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8.
17. KAŠPAR, Jan a Antonín ODEHNAL. *Peníze do kapsy*. Praha: Albatros, 2004. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1408-4.
18. KAUL, Vivek. *Easy money: evolution of money from Robinson Crusoe to the First World War*. India: SAGE Response, 2013. ISBN 978-813-2113-423.
19. KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*. 3., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-4019-5.
20. KUNEŠOVÁ, Hana. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 3., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-502-2.
21. MANDEL, Martin a Jaroslava DURČÁKOVÁ. *Mezinárodní finance a devizový trh*. Praha: Management Press, 2016. ISBN 978-80-7261-287-1.
22. Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj. *Epravo.cz* [online]. Praha: epravo.cz, 2001 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/mezinarodni-banka-pro-obnovu-a-rozvoj-4037.html>
23. MULAČOVÁ, Věra a Petr MULAČ. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-4780-4.

24. NĚMEČEK, Eduard. *Mezinárodní měnový systém: otázka konvertibility, stability a likvidity*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0081-1.
25. Otázky a odpovědi k tématu zlata jako součásti devizových rezerv ČNB. *Cnb.cz* [online]. Praha: Česká národní banka, 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/faq/otazky_a_odpovedi_k_tematu_zlata.html
26. POLOUČEK, Stanislav. *Peníze, banky a finanční trhy: distanční studijní opora*. V Karviné: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2004. ISBN 80-724-8246-7.
27. REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.
28. REVENDA, Zbyněk. *Peníze a zlato*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2013. ISBN 978-80-7261-260-4.
29. ROTHBARD, Murray Newton. *Peníze v rukou státu: jak vláda zničila naše peníze*. Praha: Liberální institut, c2001. ISBN 80-863-8912-X.
30. SIRŮČEK, Pavel. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie: (vývoj, současnost, výhledy)*. Slaný: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-53-9.
31. SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-21-2.
32. SOJKA, Milan a Bronislav KONEČNÝ. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-727-7328-3.
33. STRUŽ, Jan a Bohumil STUDÝNKA. *Zlato: od magie až po finanční spekulace*. Praha: Mladá fronta, 1985, str. 142
34. STUDÝNKA, Bohumil a Jan STRUŽ. *Zlato: příběh neobyčejného kovu*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5210-5.
35. ŠVARCOVÁ, Jena. *Ekonomie: stručný přehled : teorie a praxe aktuálně a v souvislostech*. Zlín: CEED, 2001. ISBN 80-902-5525-6.
36. TINDALL, George Brown a David E. SHI. *Dějiny Spojených států amerických*. 5., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-588-3.
37. VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: průvodce dějinami peněz v českých zemích*. 2., rozš. vyd. Praha: Havran, 2004. ISBN 80-865-1540-0.

38. WORLD BANK GROUP. *WORLD BANK GROUP: An Overview of the World Bank Group Strategy* [online]. Washington: WORLD BANK GROUP, 2014 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/16093/32813_ebook.pdf?sequence=